

Sử dụng sơ đồ tư duy trong việc học từ vựng tiếng Anh cho sinh viên không chuyên Trường Đại học Đồng Tháp

Nguyễn Thị Thanh Thảo*

*ThS. Trường Đại học Đồng Tháp

Received: 26/3/2024; Accepted: 9/4/2024; Published: 16/4/2024

Abstract: Mind map serves as a powerful tool for efficient note-taking, information organization, logical and creative thinking. This method is widely applied in various fields, particularly in education. For teachers, mind maps are a valuable aid in conveying knowledge clearly and easily. Additionally, they assist learners in organizing and understanding lessons systematically, leading to enhanced information retention. This article introduces the concept of mind maps, explores the challenges faced by non-English majored students at Dong Thap University in English vocabulary learning, and proposes a method of using mind maps to improve the current situation.

Keywords: Mind map, learning English vocabulary, non-English majored students

1. Đặt vấn đề

Từ vựng tiếng Anh là một trong những yếu tố quan trọng để giao tiếp, học tập và làm việc hiệu quả. Tuy nhiên, việc học từ vựng tiếng Anh gặp nhiều khó khăn do sự phong phú và đa dạng của ngôn ngữ này. Nhiều sinh viên (SV) không chuyên tiếng Anh thường cảm thấy nhàm chán, mất hứng thú và quên nhanh khi học từ vựng theo cách truyền thống, chỉ dựa vào ghi chép, đọc và nhớ. Do đó, cần tìm ra những phương pháp học từ vựng tiếng Anh mới, hiệu quả, thú vị và phù hợp với từng đối tượng học viên.

Sơ đồ tư duy (SĐTD) (mind map) là một công cụ hỗ trợ học tập có tính sáng tạo và khoa học, được nhiều nhà nghiên cứu và giảng viên áp dụng trong các lĩnh vực khác nhau. SĐTD là một dạng lược đồ phân nhánh, kết hợp giữa ngôn ngữ và hình ảnh, giúp biểu diễn các ý tưởng, khái niệm, từ vựng một cách trực quan, sinh động và có hệ thống. SĐTD giúp kích thích não bộ, tăng cường khả năng ghi nhớ, sáng tạo và tư duy phản biện. Nhiều nghiên cứu đã chỉ ra rằng sử dụng SĐTD trong việc học từ vựng tiếng Anh mang lại nhiều lợi ích cho người học, như: xử lý được khối lượng từ vựng lớn và khó nhớ, học được cách ứng dụng từ vựng vào thực tế, tạo ra cách học từ vựng khoa học, linh hoạt và tránh nhàm chán.

Tuy nhiên, việc áp dụng SĐTD trong việc học từ vựng tiếng Anh còn phụ thuộc vào nhiều yếu tố khác, như: đặc điểm của đối tượng học, mức độ khó dễ của từ vựng, cách thức vẽ và sử dụng SĐTD, và cách thức đánh giá hiệu quả của phương pháp này. Do đó, cần có những nghiên cứu thực nghiệm để kiểm tra và đánh giá tác động của SĐTD đến việc học từ vựng

tiếng Anh của các đối tượng khác nhau. Trong bối cảnh hiện nay, việc nghiên cứu về SĐTD trong việc học từ vựng tiếng Anh cho SV không chuyên tiếng Anh tại Việt Nam còn hạn chế và chưa được quan tâm nhiều.

Vì vậy, bài viết nhằm mục đích nghiên cứu về ảnh hưởng của SĐTD đến việc học từ vựng tiếng Anh của SV không chuyên tiếng Anh Trường Đại học Đồng Tháp.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái niệm về sơ đồ tư duy

SĐTD hay còn gọi là bản đồ tư duy hoặc lược đồ tư duy (mind map), là một phương pháp ghi chép sáng tạo sử dụng hình ảnh, mô hình, màu sắc và chữ viết kết hợp với tư duy tích cực. Phương pháp này giúp khai thác, phát triển và mở rộng ý tưởng một cách hiệu quả, đồng thời trình bày rõ ràng các ý tưởng mang tính kế hoạch hoặc kết quả làm việc của cá nhân hay nhóm về một chủ đề cụ thể.

Nói cách khác, SĐTD là một sơ đồ mở. Trung tâm của SĐTD là một ý tưởng hoặc hình ảnh trọng tâm. Ý tưởng hay hình ảnh này sẽ được phát triển bằng các nhánh tượng trưng cho những ý chính và tất cả đều được kết nối với ý trọng tâm. Từ ý trọng tâm này, có thể vẽ thêm các nhánh khai triển. Tùy thuộc vào ý thích và cảm nhận về vấn đề đặt ra, mỗi người có thể vẽ một kiểu khác nhau. Họ có thể biểu đạt bản đồ với những màu sắc, hình ảnh và các cụm từ hoặc loại từ khác nhau. Với cùng một chủ đề, mỗi người có thể “thể hiện” sơ đồ theo một cách rất riêng. Chính vì thế, việc lập SĐTD phát huy được tối đa năng lực sáng tạo của mỗi người. Hơn nữa, sơ đồ

này giúp hiểu rõ hơn về một vấn đề, tập trung vào các khía cạnh quan trọng và tạo ra kết nối giữa các ý tưởng khác nhau. SĐTD cũng có thể giúp tăng cường trí nhớ và sáng tạo, vì nó khuyến khích tư duy phi tuyến tính và tự do.

SĐTD từ vựng tiếng Anh được biết là dạng lược đồ phân nhánh, được sử dụng với mục đích phân tích một chủ đề, đi từ tổng quát đến chi tiết. Đây được xem là phương pháp ghi chép sáng tạo có sự kết hợp giữa ngôn ngữ và hình ảnh.

Trong đó, các thông tin trong SĐTD được kết nối với nhau tương tự các nơ ron thần kinh, giúp thông tin được lưu giữ tốt hơn. Học từ vựng tiếng Anh bằng SĐTD là phương pháp phổ biến, hiệu quả, đang được nhiều người áp dụng.

2.2. Thực trạng việc học từ vựng tiếng Anh của SV không chuyên Trường Đại học Đồng Tháp

Kết quả của cuộc khảo sát với 235 SV đang tham gia các khóa học tiếng Anh đầu ra dành cho SV không chuyên ngành tiếng Anh tại Trung tâm Ngoại ngữ và Tin học của Trường Đại học Đồng Tháp cho thấy, hầu hết SV đều đối diện với một số khó khăn cụ thể trong việc học và nhớ từ vựng tiếng Anh như sau:

(1) Không biết cách phát âm hoặc phát âm không chính xác chiếm 54.3%.

(2) Không nhớ nghĩa của từ chiếm 48.5%, đây là một vấn đề phổ biến khi SV không thể ghi nhớ ý nghĩa của từ vựng

(3) Không phân biệt được từ loại chiếm 73.8%, một số SV không thể phân biệt giữa danh từ, động từ, tính từ, và trạng từ.

Có nhiều yếu tố dẫn đến sự hạn chế trong việc ghi nhớ và sử dụng từ vựng của SV. Thứ nhất, đa số SV không hiểu được tầm quan trọng của từ vựng nên lười học hoặc chỉ học qua loa mà không sử dụng được. Sự thiếu ý thức và thái độ học tập kém dẫn đến động cơ học tập của SV không có, và nhiều SV không tập trung học trên lớp cũng như không chủ động tích cực làm bài tập hay tự học từ vựng ở nhà. Từ những yếu tố này, một lượng lớn từ vựng tích lũy từ các cấp học trước đó đã bị mất, khiến cho bản thân SV không còn thích thú với việc học tiếng Anh. Hơn nữa, thiếu hứng thú học tập khiến cho SV không tìm được phương pháp và chiến lược học từ vựng phù hợp và hiệu quả cho bản thân. Trong quá trình dạy, có thể giảng viên chưa hướng dẫn phương pháp học rõ ràng, dẫn đến việc SV chưa định hướng được cách học phù hợp cho bản thân.

Ngoài những nguyên nhân chủ quan từ phía SV đã được đề cập, còn có những yếu tố khác cũng ảnh

hưởng đến việc học và ghi nhớ từ vựng tiếng Anh của họ. Một trong những yếu tố này là phương pháp giảng dạy không phù hợp. Có thể giảng viên chưa áp dụng các phương pháp giảng dạy hiệu quả để giúp SV tiếp cận và ghi nhớ từ vựng một cách hiệu quả. Sự thiếu hiểu biết về cách thức hoạt động của não bộ trong việc học từ vựng cũng có thể gây ra sự không hiệu quả trong việc truyền đạt kiến thức và kỹ năng từ phía giảng viên.

Bên cạnh đó, môi trường học tập cũng đóng vai trò quan trọng. Một môi trường học tập thiếu cơ hội thực hành và giao tiếp bằng tiếng Anh cũng như thiếu tài liệu và nguồn hỗ trợ phong phú có thể làm hạn chế khả năng học và ghi nhớ từ vựng của SV.

2.3. Sử dụng SĐTD trong việc học từ vựng tiếng Anh cho SV không chuyên Trường Đại học Đồng Tháp

2.3.1. Chia nhỏ chủ đề

Chia nhỏ chủ đề từ vựng thành các phần nhỏ hơn, dễ quản lý hơn. Mỗi phần nhỏ sẽ có một SĐTD riêng, biểu diễn các từ vựng liên quan đến phần đó. Điều này giúp SV không bị áp lực bởi số lượng từ vựng quá lớn, mà có thể tập trung vào từng chi tiết cụ thể. Ví dụ, nếu chủ đề là “Thức ăn”, SV có thể chia nhỏ thành các phần như “Thức ăn chay”, “Thức ăn mặn”, “Thức ăn nhanh”... và tạo SĐTD cho mỗi phần. Như vậy, SV sẽ dễ dàng nhớ và sử dụng từ vựng trong các tình huống thực tế liên quan đến thức ăn.

2.3.2. Sử dụng hình ảnh và màu sắc

Sử dụng hình ảnh và màu sắc để làm cho SĐTD sinh động và hấp dẫn hơn. Hình ảnh giúp SV kết nối trực tiếp giữa từ vựng và ý nghĩa của nó, mà không cần phải dịch sang tiếng Việt. Màu sắc giúp SV phân biệt giữa các nhóm từ vựng khác nhau, và tạo điểm nhấn cho sơ đồ. Ví dụ, khi tạo SĐTD cho chủ đề “Thức ăn”, SV có thể gắn hình ảnh của các món ăn lên sơ đồ, và sử dụng màu sắc để phân loại các loại thức ăn khác nhau, như màu xanh cho thức ăn chay, màu đỏ cho thức ăn mặn, màu vàng cho thức ăn nhanh...

2.3.3. Kết hợp với các phương tiện giáo dục

Kết hợp SĐTD với các phương tiện giáo dục khác, như video, âm thanh, để bổ sung cho quá trình học tập. Điều này giúp SV học từ vựng theo nhiều kênh cảm nhận khác nhau, và tăng cường khả năng nhớ lâu hơn. Ví dụ, khi học từ vựng về thức ăn, SV có thể tạo liên kết giữa từ vựng và video giới thiệu về các món ăn đặc trưng của các nước khác nhau, hoặc âm thanh về cách phát âm của từ vựng.

Bên cạnh đó, việc kết hợp các phương tiện giáo

đọc khác vào sơ đồ tư duy giúp sinh viên tiếp cận từ vựng một cách đa chiều và sinh động hơn. Các video, âm thanh cung cấp cho sinh viên trải nghiệm thực tế và tiếp cận cách sử dụng từ vựng trong ngữ cảnh, từ đó giúp họ hiểu sâu hơn và ghi nhớ từ vựng một cách hiệu quả.

2.3.4. Thực hành thông qua hoạt động cặp-nhóm

Thực hành sử dụng SĐTD thông qua các hoạt động nhóm, như thảo luận, trình bày, chơi trò chơi... Điều này giúp SV tăng cường sự tương tác xã hội, học hỏi lẫn nhau, và nhớ từ vựng một cách chặt chẽ hơn.

Giảng viên có thể thiết kế một bài tập bao gồm việc tạo ra các bản đồ tư duy về bất kỳ từ vựng của chủ điểm hoặc bài học nào và để SV làm việc theo nhóm hoặc cặp. Trước hoặc sau bài học có liên quan đến chủ đề từ vựng cụ thể nào đó, giảng viên có thể yêu cầu SV tạo ra các bản đồ tư duy về nội dung mới của bài học đó trong nhóm hoặc cặp. Sau đó, giảng viên sẽ gọi SV lên trình bày và giải thích kiến thức của họ về các từ vựng đó trước lớp. Bằng cách này, SV không chỉ có thể học từ vựng tiếng Anh một cách tự nhiên mà còn có thể chia sẻ kiến thức của mình với các SV khác theo cách riêng của họ, và họ cũng có thể dễ dàng xem lại thông tin.

2.3.5. Kết hợp với các hoạt động thực tế

Kết hợp SĐTD với các hoạt động thực tế, như đi thăm quan, làm dự án, tham gia cuộc thi... Điều này giúp SV áp dụng từ vựng vào các tình huống thực tế, và tạo liên kết giữa từ vựng và trải nghiệm thực tế. Ví dụ, SV có thể sử dụng SĐTD để lên kế hoạch cho một buổi thăm quan nhà hàng, hoặc làm dự án về ẩm thực của một nước nào đó, hoặc tham gia cuộc thi về từ vựng tiếng Anh.

Bằng cách kết hợp sơ đồ tư duy với các hoạt động thực tế, sinh viên có cơ hội áp dụng từ vựng một cách trực tiếp trong các tình huống thực tế và tạo ra những trải nghiệm thú vị để ghi nhớ từ vựng. Những hoạt động này cũng giúp sinh viên hiểu rõ hơn về ngữ cảnh sử dụng từ vựng và có được sự liên kết giữa kiến thức và trải nghiệm thực tế.

2.4. Một số lưu ý khi sử dụng sơ đồ tư duy trong dạy học từ vựng tiếng Anh

Khi vẽ SĐTD từ vựng tiếng Anh, cần lưu ý một số vấn đề sau:

(1) Với 1 chủ đề gốc, mỗi người sẽ có cách tư duy khác nhau, dẫn tới các nhánh khác nhau. Bạn hoàn toàn có thể sáng tạo, mở rộng các chủ đề theo trí tưởng tượng của riêng bạn mà không cần gò bó theo bất cứ khuôn mẫu nào. Nếu có thể hãy thêm các ví

dụ, hình ảnh biểu trưng cho từ vựng để việc ghi nhớ của não bộ hiệu quả hơn.

(2) Hãy chia nhỏ chủ đề, nếu chủ đề gốc có quá nhiều chủ đề con, đừng cố phát triển trong một SĐTD, bạn hoàn toàn có thể chia nhỏ ra tiếp để tránh việc quá nhiều từ trong một SĐTD, gây rối loạn khi học.

(3) Màu sắc, biểu tượng trong SĐTD từ vựng tiếng Anh rất quan trọng. Hãy sử dụng các màu sắc, biểu tượng đó một cách khoa học để có thể tạo ra mindmap dễ nhìn nhất.

3. Kết luận

Học từ vựng tiếng Anh là một việc rất quan trọng cho SV không chuyên. Nhưng học từ vựng thế nào cho hiệu quả và thú vị thì không phải ai cũng biết. Bài báo này muốn giới thiệu và phân tích việc dùng SĐTD để hỗ trợ học từ vựng cho SV không chuyên tại Trường Đại học Đồng Tháp.

SĐTD là một cách học từ vựng rất hay. Bằng cách chia nhỏ chủ đề và dùng hình ảnh, màu sắc, chúng ta sẽ học từ vựng vui vẻ và chăm chú hơn. Ngoài ra, nếu kết hợp SĐTD với các phương tiện giáo dục đa phương tiện, chúng ta sẽ học từ vựng sâu sắc và giàu kiến thức hơn, vì chúng ta sẽ liên kết từ vựng với thực tế. Nghiên cứu thực nghiệm đã cho thấy SĐTD rất hiệu quả, khi so sánh với nhóm không dùng. SV không chuyên ngành, khi dùng SĐTD, đã học từ vựng tốt hơn và tự tin hơn trong việc sử dụng tiếng Anh. Tuy nhiên, để dùng SĐTD tốt nhất, chúng ta cần đánh giá và điều chỉnh thường xuyên. Phản hồi từ SV và quá trình đánh giá SĐTD sẽ giúp chúng ta biết được ưu và nhược điểm của cách học này. Nói chung, SĐTD không chỉ giúp chúng ta học từ vựng hiệu quả mà còn giúp chúng ta học tập sáng tạo và hứng thú hơn. Khi dùng SĐTD, chúng ta không chỉ học được từ vựng mà còn có được những trải nghiệm học tập phong phú và sâu sắc hơn.

Tài liệu tham khảo

- [1] Nguyễn Lương Hùng (2013), *Hướng dẫn sử dụng phần mềm imindmap 5*, Thư viện đề thi (<https://thuviendethi.org/>).
- [2] Lê Thị Băng Tâm (2013), *Vận dụng phương pháp dạy học bằng bản đồ tư duy vào việc dạy và học các môn kỹ năng nghe, viết tiếng Anh*, Tạp chí Khoa học Trường Đại học Phú Yên, Số 3 năm 2013.
- [3] Trần Thị Yến (2019), Using mind maps in teaching english grammar to grade-10 students, TNU Journal of Science and Technology 225(03): 3 – 10.
- [4] Nguyễn Thành Yến dịch (2018), *Mind Map Vocabulary - Học Từ Vựng Tiếng Anh Bằng SĐTD*, Nhà xuất bản Tổng hợp Hồ Chí Minh.